

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

Związki zawodowe jako aktor w procesie transformacji ustrojowej. Przykład Polskich Kolei Państwowych

Autor: mgr Maciej Chudkiewicz

Przedmiotem badania rozprawy doktorskiej są związki zawodowe działające na kolei, w latach 1989-2015, zaś problemem badawczym działania tych związków zawodowych w procesie transformacji ustrojowej w Polsce w latach 1989-2015.

Celem rozprawy doktorskiej jest odpowiedź na pytanie badawcze: jaką rolę w procesie transformacji ustrojowej Polski po 1989 r. odegrały związki zawodowe działające w PKP? Odpowiedzią na to pytania jest główna hipoteza pracy, która mówi, że związki zawodowe jako grupa interesu stosując techniki właściwe dla świata politycznego, były ważną składową procesu transformacji ustrojowej i miały istotny wpływ na przebieg procesu transformacji. Ich rola w tym procesie miała charakter ekonomiczny, społeczny (związkowy), a pośrednio także polityczny. W pracy postawiono także szczegółowe pytania badawcze: W jaki sposób związki zawodowe wpływały na proces restrukturyzacji PKP? Jakim zmianom podlegał wpływ związków zawodowych na przebieg procesu transformacji w badanym okresie? Jakie cele realizowały związki zawodowe w odniesieniu do procesu transformacji?

Praca składa się z czterech rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii oraz załączników zawierających transkrypcję przeprowadzonych wywiadów, scenariusza badań oraz biogramów osób będących respondentami. Dysertacja ma charakter interdyscyplinarny i obejmuje przede wszystkim nauki o polityce i administracji, a w mniejszym stopniu, nauki socjologiczne. W rozdziale pierwszym przedstawiono historyczne tło zmian na PKP oraz szerzej: kolei, a także szczegółowo omówiono proces restrukturyzacji przedsiębiorstwa po 1989 roku. Opisano tutaj zmiany organizacyjne i prawne, które miały na celu dostosowanie kolei do nowych warunków gospodarczych, jakie nastąpiły po transformacji ustrojowej. Skupiono się także na wyzwaniach związanych z próbami prywatyzacji i komercjalizacji sektora kolejowego. W rozdziale drugim przeanalizowano funkcjonowanie związków zawodowych w PKP w okresie przemian ustrojowych, omawiając ich pozycję oraz znaczenie w procesie restrukturyzacji kolei. Przedstawiono tu także wyzwania, przed którymi stanęły

związki zawodowe w wyniku zmian rynkowych, oraz konflikty wynikające z reform w PKP, w tym z prywatyzacji oraz wprowadzania nowych regulacji. W rozdziale trzecim praca wykorzystuje teorie grup interesu, aby przedstawić związki zawodowe jako podmioty aktywnie wpływające na decyzje polityczne i gospodarcze. Skupiono się na teoriach korporacjonizmu, pluralizmu oraz lobbingu, które pomagają zrozumieć, jak związki zawodowe stosowały zarówno formalne, jak i nieformalne techniki działania w celu realizacji swoich celów. Rozdział ten analizuje także skuteczność ich działań w kontekście transformacji PKP. Ostatni rozdział poświęcono szczegółowej analizie wpływu związków zawodowych na proces transformacji ustrojowej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem ich roli w kształtowaniu polityki gospodarczej. Przedstawiono tu także działania związków, które miały na celu utrzymanie własności państwowej i ochronę praw pracowniczych w sektorze kolejowym. Analiza obejmuje zarówno bezpośredni, jak i pośredni wpływ związków na strukturę organizacyjną PKP oraz ich oddziaływanie na ogólny proces transformacji systemowej w Polsce.

Jako główną perspektywę teoretyczną pracy przyjęto kategorię wpływu. Autor w tym kontekście posługuje się ogólną definicją wpływu Roberta A. Dahla. Wykorzystano także teorie dotyczące grup interesu, korporacjonizmu, pluralizmu oraz lobbingu. W kontekście przedmiotu badania koncepcja korporacjonizmu wyjaśnia, jak związki zawodowe mogły wywierać wpływ na restrukturyzację i procesy prywatyzacyjne na kolei, starając się przy tym zachować swój wpływ na politykę gospodarczą państwa i interesy pracowników. Teoria pluralizmu pozwala zrozumieć, w jaki sposób związki zawodowe działały na rzecz pracowników, jednocześnie reagując na działania konkurencyjnych grup interesu i podejmując działania lobbingowe w celu utrzymania swoich pozycji, zaś zastosowanie teorii lobbingu pomaga zrozumieć dynamikę relacji pomiędzy związkami zawodowymi a rządem w kontekście transformacji ustrojowej. Teorie grup interesu wykorzystano, aby ukazać związki zawodowe jako aktywnych uczestników wpływających na decyzje polityczne i gospodarcze.

Dokonana na potrzeby pracy analiza przeprowadzona została w oparciu o jakościowe metody badawcze. Etap badań właściwych został poprzedzony elementami obserwacji uczestniczącej, poprzez kilkuletnią pracę i bezpośrednie kontakty autora z przedstawicielami związków zawodowych działających na kolei oraz menedżerami z branży kolejowej jak również politykami zajmującymi się koleją. Zasadniczą część badań to indywidualne wywiady pogłębione (IDI) z 10 kluczowymi aktorami przeobrażeń na kolei w latach 1989 – 2015 oraz analiza jakościowa dokumentów. W celu wyciągnięcia jak najpełniejszych wniosków zastosowano triangulację metod badawczych. W pracy stosowano także metody analizy i syntezy literatury przedmiotu oraz badania typu desk research.

W toku przeprowadzonych analiz, badań, zebranych wniosków i postawionych we wstępie czterech pytań badawczych można stwierdzić, że postawione w pracy, a wymienione poniżej hipotezy badawcze zostały zweryfikowane pozytywnie:

- Związki zawodowe jako grupa interesu stosując techniki właściwe dla świata politycznego, były ważną składową procesy transformacji ustrojowej i miały istotny wpływ na przebieg procesu transformacji. Ich rola w tym procesie miała charakter ekonomiczny, społeczny (związkowy), a pośrednio także polityczny.
- Istotną rolę w procesie restrukturyzacji i prywatyzacji PKP zajmowały nieformalne procesy podejmowania decyzji, na które wpływ miały związki zawodowe.
- Od początku transformacji ustrojowej rola związków zawodowych w procesie restrukturyzacji jest coraz mniejsza.
- Poprzez wpływ na restrukturyzację PKP związki zawodowe posiadały realny wpływ na utrzymanie własności państwowej w branży kolejowej oraz zapewnienie przywilejów pracowniczych.

Przeprowadzone analizy pokazały, jak wielowarstwowe i złożone są relacje pomiędzy związkami zawodowymi a procesami transformacyjnymi, szczególnie w kontekście branży kolejowej, która pozostaje kluczowym elementem polskiej gospodarki. Wyniki badań dostarczają szczegółowego obrazu roli, jaką związki zawodowe odegrały w procesie transformacji ustrojowej na przykładzie PKP, co pozwala na lepsze zrozumienie mechanizmów przemian, jakie zaszły w Polsce po 1989 roku.